

ОЛОН НИЙТИЙН СҮЛЖЭЭНД
ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАМГААЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН
ТАНДАН СУДАЛГАА

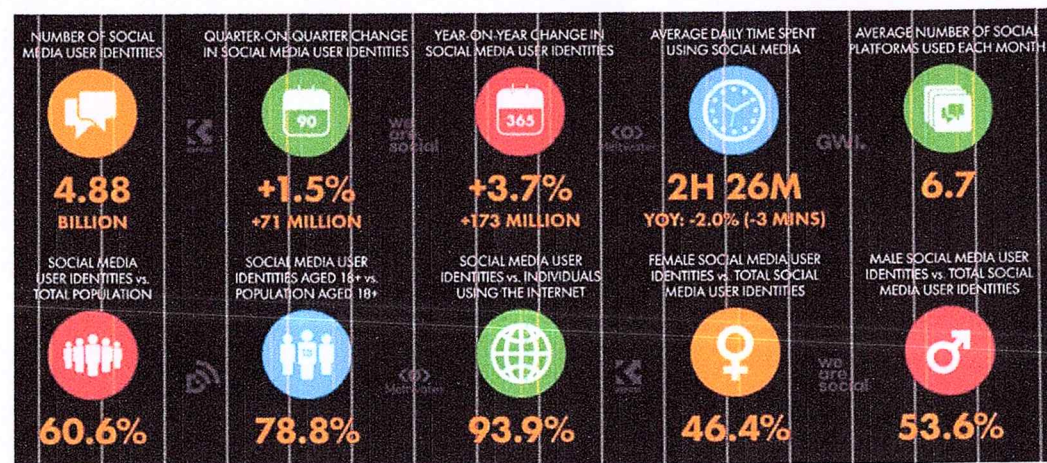

01.Тулгамдсан асуудал

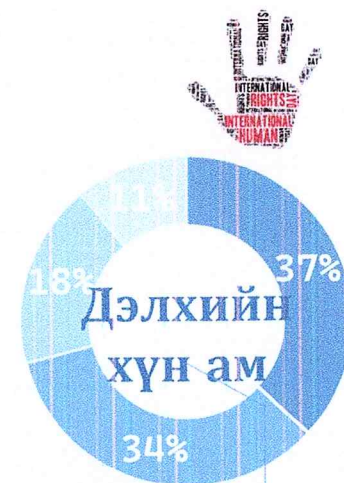
- Өсөн нэмэгдэж буй **интернэт хэрэглээ**
- Олон нийтийн сүлжээн дэх **зүй бус үйлдлүүд**
- Гадаад улсад төвтэй компаниуд
- Ногоон суваг

Монгол Улсад давхардсан тоогоор **2.9 сая** олон нийтийн сүлжээ хэрэглэгч

02. Олон улсын туршлага

- Олон нийтийн сүлжээний платформыг хаах **/21 улс/**
- Улс төр, нийгэм, шашны агуулгатай контентыг хаах **/40 улс/**
- Мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээг тасалдуулах **/14 улс/**
- Хориглолт болон хариуцлага тооцох хууль тогтоомж гаргах **/27 улс/**
- Хянах, нэрээ нууцлахыг хязгаарласан хууль, журам батлах **/11 улс/**
- Улс төр, нийгмийн агуулгатай контентын асуудлаар блоггер эсхүл интернэт хэрэглэгчийг баривчлах, хорих, урт хугацаанд байцаах **/53 улс/**
- Цахим хэлэлцүүлгийг төөрөгдүүлэх зорилгоор засгийн газрын төлөөх бичээчид ашиглах **/49 улс/**
- Блоггер эсхүл интернэт хэрэглэгч дайралтад өртөх, амь насаар хохирох **/40 улс/**
- Засгийн газрын эсрэг шүүмжлэл болон хүний эрхийн байгууллагад техникийн халдлага хийх **/36 улс/**

Үнэлээгүй 11%
Чөлөөтэй 18%
Хагас
хязгаарлагдмал 34%
Хязгаарлалттай 37%

70 улс

Freedom House

02. Олон улсын туршлага

–Европын Холбоо: Дижитал үйлчилгээний тухай хууль

- Дижитал үйлчилгээний **зохицуулагчийг** нэрлэх
- Итгэмжлэгдсэн** мэдээлэгчид
- Торгуулийн хэмжээ /**орлогын 6%**/

–ХБНГУ: Нийгмийн сүлжээн дэх хуулийн хэрэгжилтийг хангах тухай хууль

- Тайлагнах** үүрэг
- Зөрчилтэй агуулгын талаар гарсан **гомдлыг хүлээн авч барагдуулах** журам
- Торгууль /онц ноцтой 50 сая, бусад зөрчилд **5 сая Евро** хүртэл/

03. Асуудал үүссэн шалтгаан

Эрх зүйн
орчин
хангалтгүй

- Харилцах **эрх бүхий байгууллага** тодорхойгүй
 - ЦХХХЯ, ХХЗХ болон бусад
- **Процесс** нарийвчлагдаагүй
 - Мэдээлэх
 - Тайлагнах
 - Иргэдийн гомдлыг хүлээн авах
 - Зөрчилтэй контентод арга хэмжээ авахуулах гэх мэт
- **Хамтын ажиллагаа**
 - Хүний эрхийн Үндэсний комисс, Цагдаа, ТББ гэх мэт
- Ил тод, **нээлттэй байдал**

04. Асуудлыг зохицуулах хувилбар

- Хэвлэл мэдээлэл
- Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх
- Хууль тогтоомж

04. Асуудлыг зохицуулах хувилбар

- ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЭЛ
- Төрийн бус байгууллага,
хувийн хэвшлээр
гүйцэтгүүлэх
- Хууль ТОГТООМЖ

05. ЗӨВЛӨМЖ

- Олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчидтэй харилцах **эрх бүхий байгууллагыг** тодорхой болгох
- Нэр томъёоны тодорхойлолт болон тэдгээртэй холбогдуулан **авах арга хэмжээг нэг мөр ойлгомжтой** болгох
- **Хэрэглэгчийн нийтэлсэн хууль бус контенттой** холбоотойгоор ямар тохиолдолд олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч хариуцлага хүлээхгүй байхыг тодорхойлох
- Зөрчлийн мэдээлэлтэй холбогдуулан олон нийтийн **сүлжээ эрхлэгчээс авах арга хэмжээ** тодруулах
- Эргэлзээтэй болон дайрч, давшилсан контентыг **хэсэг, бүлгийн сонирхолд** нийцүүлэн хориглодоггүй байх
- **Уламжлалт мэдээллийн хэрэгсэлд** зөвшөөрөгдсөн контентыг цахим орчинд мөн ижил зөвшөөрдөг байх
- Иргэд олон нийтээс **хүсэлт, гомдол гаргах боломжийг** нэмэгдүүлэх
- Зөрчилтэй мэдээллийг **мэргэжлийн үүднээс тогтоох, албан хүсэлт гаргах** эрх бүхий этгээдийг ажиллуулах

05. ЗӨВЛӨМЖ

- ~~Олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчидтэй харилцах **эрх бүхий байгууллагыг** тодорхой болгох~~
- ~~Нэр гомбёоныг тодорхойлолт болон гэдгээртэй холбогдуулан **авах арга хэмжээг нэг мөр ойлгомжтой** болгох~~
- Хэрэглэгчийн нийтэлсэн хууль бус контенттой** холбоотойгоор ямар тохиолдолд олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч хариуцлага хүлээхгүй байхыг тодорхойлох
- Зөрчлийн мэдээлэлтэй холбогдуулан олон нийтийн **сүлжээ эрхлэгчээс авах арга хэмжээг** тодорхой болгох
- Эргэлзээтэй болон дайрч, давшилсан контентыг **хэсэг, бүлгийн сонирхолд** нийцүүлэн хориглодоггүй байх
- Уламжлалт мэдээллийн хэрэгсэлд** зөвшөөрөгдсөн контентыг цахим орчинд мөн ижил зөвшөөрдөг байх
- Иргэд олон нийтээс **хүсэлт, гомдол гаргах боломжийг** нэмэгдүүлэх
- Зөрчилтэй мэдээллийг **мэргэжлийн үүднээс тогтоох, албан хүсэлт гаргах** эрх бүхий этгээдийг ажиллуулах

05. ЗӨВЛӨМЖ

- Олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчидтэй харилцах **эрх бүхий байгууллагыг** тодорхой болгох
- Нэр томъёоны тодорхойлолт болон тэдгээртэй холбогдуулан **авах арга хэмжээг нэг мөр ойлгомжтой** болгох
- **Хэрэглэгчийн нийтэлсэн хууль бус контенттой** холбоотойгоор ямар тохиолдолд олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч хариуцлага хүлээхгүй байхыг тодорхойлох
- Зөрчлийн мэдээлэлтэй холбогдуулан олон нийтийн **сүлжээ эрхлэгчээс авах арга хэмжээг** тодорхой болгох
- Эргэлзээтэй болон дайрч, давшилсан контентыг **хэсэг, бүлгийн сонирхолд** нийцүүлэн хориглодоггүй байх
- **Уламжлалт мэдээллийн хэрэгсэлд** зөвшөөрөгдсөн контентыг цахим орчинд мөн ижил зөвшөөрдөг байх
- Иргэд олон нийтээс **хүсэлт, гомдол гаргах боломжийг** нэмэгдүүлэх
- Зөрчилтэй мэдээллийг **мэргэжлийн үүднээс тогтоох, албан хүсэлт гаргах** эрх бүхий этгээдийг ажиллуулах

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА

ОЛОН НИЙТИЙН СҮЛЖЭЭНД ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАМГААЛАХ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНДАН СУДАЛГАА

НЭГ АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

1.1. Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал

Дэлхий дахинаа цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээний хэрэглээ эрчимтэй өссөөр байна. Тухайлбал 2023 оны 7 дугаар сарын байдлаар 4.9 тэрбум хэрэглэгч/аккаунт бүртгэлтэй байгаа бөгөөд 2013 онтой харьцуулахад 2.7 дахин өссөөд байна.¹

Энэхүү интернэтэд суурилсан шинэ тутам харилцааны арга хэрэгсэл нь хүний эрхийг хангах, эдлүүлэхэд олон талын давуу талуудыг бий болгож байгаа боловч зарим талаар хүний эрх зөрчигдөх, хууль бус үйлдэл гарах нэгэн төрлийн талбар болон хувирч байна.

Иймд олон улсын зүгээс олон нийтийн сүлжээ болон цахим орчинд үйлдэгдэж буй хууль бус үйлдлийг хязгаарлах, энэ хүрээнд эдгээр платформ эрхлэгчдэд тавигдах шаардлага, хамтран ажиллах механизмын талаарх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох алхмууд хийгдэж байна.

Тухайлбал Европын холбооны Цахим үйлчилгээний тухай хууль /2022/, ХБНГУ-ын Нийгмийн сүлжээнд хуулийн хэрэгжилтийг хангах тухай хууль /2017/, Сингапур улсын онлайн худал мэдээлэл, төөрөгдлийн эсрэг хууль /2019/, АНУ, Австрали, Турк зэрэг орнуудын парламентад өргөн мэдүүлэгдсэн ижил төстэй хуулийн төслүүдийг дурдаж болох юм.

Нөгөөтээгүүр олон нийтийн сүлжээний үйлчилгээг эрхэлж буй үндэстэн дамнасан компаниудын зүгээс өөрсдийн платформ дээр үйлдэгдэх хууль бус үйлдлээс сэргийлэх, хүний эрхийг хамгаалах чиглэлээр тодорхой стандарт баримт бичгийг корпорацийн хэмжээнд мөрдүүлэхээс гадна олон улсын сүлжээ эрхлэгчдийн нэгдсэн санаачилга /Global Network Initiative/-д нэгдэн хүний эрхийг хангах, хувийн мэдээллийг хамгаалахад хамтран ажиллаж байна.

Монгол Улсын хувьд олон нийтийн сүлжээний хэрэглэгчдийн тоо тогтмол өссөөр байгаа бөгөөд нийт 2.16 сая интернэт хэрэглэгч, давхардсан тоогоор нийт 2.85 сая олон нийтийн сүлжээ хэрэглэгч хэрэглэгч бүртгэлтэй байна.²

Ийнхүү олон нийтийн сүлжээний хэрэглэгчийн тоо өсөж байгаатай зэрэгцэн тус платформууд дээр үйлдэгдэх гэмт хэрэг, хүний эрхийн зөрчлүүд ч нэмэгдэх хандлагатай байна. Тухайлбал:

¹ Дижитал 2023 – Дэлхийн статистикийн эмхэтгэл [Digital 2023 July Global Statshot Report — DataReportal – Global Digital Insights](#) Сүүлд үзсэн огноо: 2023.08.15

² Digital: Mongolia 2022, Datareportal, <https://datareportal.com/reports/digital-2022-mongolia#:~:text=There%20were%20.16%20million%20internet,percent> Сүүлд үзсэн огноо: 2023.08.15

Монгол Улсад 2016 онд 976, 2018 онд 659, 2021 оны эхний хагаст 776 кибер гэмт хэрэг бүртгэгдсэн нь 2015 оныхоос даруй 79 хувиар өссөн байна.³

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлд Монгол Улсын иргэний үндсэн эрхүүд тэр дундаа 16 дахь хэсэгт “итгэл үнэмшилтэй байх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй” гэж заасан. Түүнчлэн Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1-т “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж заажээ.

Үндсэн хуулийн дагуу Монгол Улсын Иргэний хууль, Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд хууль бус үйлдлийг тодорхойлсон байх боловч олон нийтийн сүлжээгээр ашиглагдан үйлдэгдэж буй илт хууль бус үйлдлийг цаг алдалгүй таслан зогсоох, олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид мэдэгдэж зөрчилтэй контентын тархалтыг хязгаарлах, холбогдох хэрэглэгчийн хаягт зохих арга хэмжээ авах талаарх эрх зүйн орчин хангалттай бус байна.

Монгол Улсад түгээмэл ашиглагдаж буй олон нийтийн сүлжээнүүд нь гадаад улс оронд төвтэй бөгөөд өөрсдийн стандарт, хэм хэмжээг мөрдлөг болгон ажилладаг. Тус платформууд нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт Монгол Улсын хууль тогтоомжийг мөрдлөг болгох боловч хууль бус мэдээлэл, контентын талаар авах арга хэмжээний хувьд дотоодын ямар байгууллагатай хамтарч ажиллах нь хууль тогтоомжид тодорхойгүй хэвээр байна.

Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны хувьд холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах тодорхой үүрэг чиглэлийг хэрэгжүүлдэг.

Гэвч олон нийтийн сүлжээний хувьд илт хууль бус контентыг хязгаарлах, хариуцлага тооцох, арга хэмжээ авах эрх хэмжээ олгогдоогүй. Хэдий тийм ч тус хорооны зүгээс 2019 оны 10 дугаар сараас эхлэн Мета компанитай хамтран “Засгийн газартай хамтран ажиллах суваг (Government case work channel)” буюу ногоон сувгийг 2 талын санамж бичгийн хүрээнд ажиллуулж байна.

Энэ хүрээнд ХХЗХ нь 2020 онд 301 контент буюу 53%-ийг, 2021 онд 209 контент буюу 38%-ийг, 2022 онд 303 хүсэлтээр 1388 контент мэдүүлснээс 420 контентыг буюу 30% контентыг Мета компаниас хязгаарлах арга хэмжээ авчээ.⁴

Он	Хүсэлтийн тоо	Фэйсбүүкээс шийдвэрлэсэн
2020	901 /566/	301
2021	155 /555/	209
2022	303 /1388/	420
2023	94 /346/	47

³ ЦЕГ-ын мэдээлэл, УБ 2021.

⁴ Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны мэдээлэл, УБ 2023 он

Энэ мэтчилэн зөрчилтэй контент, илт хууль бус агуулгатай мэдээллийг яаралтай хязгаарлах, түүнийг мэдээлэх, олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчээс авах хариу арга хэмжээний нэгдсэн тогтолцоо манай улсад бүрдээгүй байна.

Нэг ёсондоо хууль бус үйлдэл, хүний эрхийн зөрчилтэй холбоотойгоор олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчтэй албан ёсоор харилцах этгээд, зохион байгуулалт Монгол Улсын хууль эрх зүйн хувьд тодорхойгүй байсаар байна.

Улмаар аливаа гомдол, мэдээлэл нь олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчдийн стандарт, дүрэм, журмын дагуу шийдвэрлэгдэх буюу илүү хувь хүн, хохирогч этгээдийн өөрийн мэдлэг, чадвар болон тухайн байгууллагад гаргаж буй гомдол, мэдээллийнх нь зөв, зүйтэй байдлаас шалтгаалж эрхээ хамгаалуулж чадах эсэх эргэлзээтэй байдлыг бий болгож байна.

Олон нийтийн сүлжээнд үйлдэгдэж буй хүний эрхийн зөрчлийн талаар богино хугацаанд арга хэмжээ авах боломж бүрэн бус, хязгаарлагдмал байгаа нь зөрчилтэй контент мэдээлэл олон нийтэд түгэх, түүнтэй холбоотой сөрөг үр дагавар нэмэгдэх эрсдэлийг дагуулж байдаг.

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн 2022 оны судалгаанд дурдагдсанаар Монгол Улсын цахим орчинд үйлдэгдэж буй гэмт хэрэг, зөрчлүүдээс “худал мэдээлэл тараах”, “залилах”, “хувийн нууцад халдах”, “хувийн нууцыг задруулах”, “садар самууныг сурталчлах”, “оюуны өмчид халдах”, “сонгуулийн үеэр илт худал мэдээлэл тараах” гэмт хэрэг, зөрчлүүд нийтлэг үйлдэгдэж байгаа талаар дурджээ.⁵

Эдгээрээс гадна олон нийтийн сүлжээ ашиглан бусдыг ялгаварлан гадуурхах, заналхийлэх, зөвшөөрөлгүйгээр хувь хүний гэрэл зураг, дуу, дүрсний бичлэг хийж тараах зэрэг гэмт хэрэг, зөрчлүүд үйлдэгдэх талбар болж байна.

Олон нийтийн сүлжээ ашиглан үйлдэгдэж буй эдгээр гэмт хэрэг, зөрчлүүдийн талаарх гомдол, мэдээллийн эсрэг шуурхай арга хэмжээ авч, тархалтыг хязгаарлах талаар олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчидтэй хамтран ажиллах нь хохирогч этгээдийн эрхийг хамгаалах, үүсэж болох сөрөг үр дагавар, сэтгэл зүйн болоод бусад хохирлыг багасгах ач холбогдолтой юм.

1.2. Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээд

Олон нийтийн сүлжээнд нийтлэгдэж буй хууль бус контент, агуулгын тархцыг хязгаарлах арга, хэлбэр нь хэт нэг талаас хараат буюу олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчдээс хамааралтай байгаа нь хүний эрхийн зөрчилтэй холбоотой үүсэх үр дагаврыг нэмэгдүүлэх өндөр эрсдэлтэй байна.

Энэхүү асуудал нь Монгол Улсад оршин суугаа бүх хувь хүмүүсийн ашиг сонирхолтой холбоотой юм.

1.3. Асуудал үүссэн шалтгаан нөхцөл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2 дугаар бүлэгт хүний эрх, эрх чөлөөний тухай тодорхойлж, 19 дүгээр зүйлийн 1-д “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн

⁵ Хууль зүйн Үндэсний хүрээлэн, “Цахим орчин дахь хүний эрхийн эрхийн зөрчил”, УБ 2022 он

засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж заасан.

Түүнчлэн Монгол Улсын Иргэний хууль, Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд хууль бус үйлдлүүдийг тодорхойлсон.

Гэвч олон нийтийн сүлжээ ашиглагдан үйлдэгдэж буй илт хууль бус үйлдлийг цаг алдалгүй таслан зогсоох, олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид мэдэгдэж зөрчилтэй контентын тархалтыг хязгаарлах, холбогдох хэрэглэгчийн хаягт зохих арга хэмжээ авахуулах талаар төрийн болон олон нийтийн байгууллагын хамтын ажиллагааны талаарх эрх зүйн орчин хангалтгүй байна.

Олон нийтийн сүлжээ эрхэлж буй олон улсын компаниудын хувьд тухайн улс орны дотоодын хууль, дүрэм журмыг дээдэлж, улмаар зөрчилтэй контент агуулгыг өөрсдийн процесс журмын дагуу илрүүлэн холбогдох арга хэмжээг авч ажилладаг.

Хууль бус контент, агуулгыг илрүүлж, богино хугацаанд арга хэмжээ авч хязгаарлахад тухайн улс орны хамтын ажиллагаа чухал бөгөөд Монгол Улсад энэ талаар тодорхойлсон эрх зүйн орчин, тогтолцоо бүрдээгүй байна.

Энэ нь хүний эрхийн зөрчилтэй контентоос үүсэх хохирол, сөрөг үр дагаврыг нэмэгдүүлэх эрсдэлийг бий болгож байна.

ХОЁР АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Монгол Улсад түгээмэл ашиглагдаж буй олон нийтийн сүлжээнүүд нь гадаад улс оронд байрладаг, дотоодын хуулийн этгээд биш. Иймд Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц, Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийн дагуу хүний эрхийг хамгаалалтыг сайжруулах хүрээнд зохистой хамтын ажиллагааны механизмыг олон улсын жишгийн дагуу бий болгохыг зорих нь зүйтэй юм.

Дэлхийн улс орнуудын зүгээс олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчдэд гомдол, мэдээлэл, хууль бус контентын талаар авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээг ил тод болгох, хүний эрхийг дээдэлсэн стандарт, түүнийг хэрэгжүүлэх үр дүнтэй арга процесстой байх шаардлага тавьж байна.

Түүнчлэн тухайн улс орны дотоодын хууль тогтоомжийн хүрээнд хууль бус контентыг олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид мэдээлэх, хариу арга хэмжээ авах саналыг хүргүүлэх албан шугамыг ажиллуулах, түүнчлэн эрх бүхий этгээдийг тодорхойлох зэрэг механизмыг нэмэлтээр бүрдүүлэн ажиллаж байна.

Нөгөөтээгүүр олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч компаниуд болон бусад этгээдүүдийн нэгдэл болсон Дэлхийн сүлжээний санаачилга байгууллагаас хууль бус, контент агуулгыг хязгаарлах талаар Засгийн газруудтай хамтран ажиллах талаар гаргасан бодлогын зөвлөмжийг⁶ анхаарч үзэх нь зүйтэй юм. Тухайлбал:

- Хэрэглэгчийн нийтэлсэн хууль бус контентын хувьд ямар тохиолдолд олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч хариуцлага хүлээхгүй байхыг тодорхой болгох;
- Нэр томъёоны тодорхойлолт болон тэдгээртэй холбогдуулан авах арга хэмжээг нэг мөр ойлгомжтой болгох;
- Олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчидтэй харилцах эрх бүхий байгууллагын бие даасан, мэргэжлийн байдлыг хангах;
- Хууль бус үйлдлийн хувьд хариуцлага хүлээх этгээд, хариуцлагад татагдах үндэслэл тодорхой байх;
- Зөрчлийн мэдээлэлтэй холбогдуулан олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчээс авах арга хэмжээ тодорхой байх;
- Эргэлзээтэй болон дайрч, давшилсан контентыг хэсэг, бүлгийн сонирхолд нийцүүлэн хориглодоггүй байх;
- Уламжлалт хэлбэрийн мэдээллийн хувьд зөвшөөрөгдсөн контентыг цахим орчинд мөн ижил зөвшөөрдөг байх.

ГУРАВ.АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ЭЭРЭГ, СӨРӨГ
ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ

Хувилбар 1: Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх.

Хувилбар 2: Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх.

Хувилбар 3: Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах.

Зохицуулалтын хувилбаруудын харьцуулалт

№	Хувилбарууд	Давуу тал	Сул тал
1	Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх	- Хууль бус контентын талаар олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид гомдол цаг алдалгүй, зөв зүйтэйгээр гаргах чадвар иргэдийн дунд нэмэгдэнэ.	- Олон нийтийн сүлжээ ашиглагч зарим иргэд хэрхэн шуурхай арга хэмжээ авах, эрхээ хамгаалуулах талаар хангалттай мэдлэг, мэдээлэлгүй хэвээр үлдэнэ. - Олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч бүрийн хувьд гомдол хүлээн авах, шийдвэрлэх дүрэм журмын хувьд харилцан адилгүй байна. - Төрийн зүгээс харилцах албан ёсны суваг байхгүй
2	Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх.	- Олон нийтийн сүлжээн дэх хууль бус контентыг хязгаарлахад төрийн бус, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоотойгоор иргэдийн дундах мэдлэг, мэдээлэл, ойлголт сайжирна.	- Олон нийтийн сүлжээн дэх хууль бус контентыг хязгаарлах чиглэлээр авах арга хэмжээ тодорхойгүй байгаа тул төрийн бус байгууллагад шилжүүлэх чиг үүрэг тодорхойгүй.
3	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах	- Хуулийн төсөл боловсруулснаар олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчтэй харилцах субъект, хамтран ажиллах чиглэл тодорхой болно. - Олон нийтийн сүлжээн дэх хууль бус контентыг хязгаарлах хүсэлт, гомдлын шийдвэрлэлтийн хугацаа багасна.	- Олон нийтийн сүлжээний үйлчилгээ эрхлэгч компаниуд нь Монгол Улсын хуулийн этгээд биш тул хариуцлага ногдуулахад хүндрэлтэй. -

ДӨРӨВ.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Сонгосон хувилбаруудын үр нөлөөг Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын 6.2-т заасан ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн гаргасан болно.

Жич: Дэлгэрэнгүйг "хавсралт 1"-ээс үзнэ үү.

4.1.Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Хувилбар 1 болон 2 нь олон нийтийн дунд хүний эрхийг хамгаалах, хүний эрхийн талаарх мэдлэг ойлголтыг нэмэгдүүлнэ.

Хувилбар 3 хүний эрхийн хамгаалалт сайжрах боловч үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөнд сөргөөр нөлөөлөх талтай.

4.2.Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Бүх хувилбарууд эдийн засагт үр нөлөө үзүүлэхгүй.

4.3.Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө

Хувилбар 1 болон 2 нь олон нийтийн дунд хүний эрхийг хамгаалах, хүний эрхийн талаарх мэдлэг ойлголтыг нэмэгдүүлнэ.

Хувилбар 3 нь улс орны аюулгүй байдал болон хүний эрхийн зөрчилтэй контенттой холбоотойгоор үүсэх нийгмийн бухимдал буурна.

4.4.Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Бүх хувилбарууд байгаль орчинд үр нөлөө үзүүлэхгүй.

ТАВ.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Олон улсын Freedomhouse байгууллагаас жил бүр эрхлэн гаргадаг “Сүлжээн дэх эрх чөлөө” товхимлын 2022 оны тайланд дэлхий дээрх интернэт ашиглаж буй 4.5 тэрбум хүний 76 хувь улс, нийгэм болон шашин шүтлэгтэй холбоотойгоор баривчлагдсан, 69 хувь засгийн газрын төлөө мэдээ, сэтгэгдэл бичигч ашигладаг, 64 хувь онлайн үйл ажиллагааныхаа үр дүнд дайралтад өртсөн, 51 хувь олон нийтийн сүлжээ түр болон байнга хаагддаг, 44 хувь ихэвчлэн улс төрийн шалтгаанаар интернэт болон үүрэн сүлжээ тасалдсан улс оронд амьдарч байна гэсэн тооцооллыг хийсэн байна.⁷

Түүнчлэн интернэт дэх эрх чөлөөний үзүүлэлт дэлхийн дунджийн хувьд 12 дахь жилдээ буурсан талаар эмзэглүүштэй дүгнэлтийг хийсэн буюу улс орнууд цахим орчныг хянах оролдлогыг хийсээр байгаа тухай дурджээ. Тухайлбал дараах хяналтын аргуудыг ашиглаж байгааг онцолсон байна. Үүнд:

1. Олон нийтийн сүлжээний платформыг хаах /21 улс/
2. Улс төр, нийгэм, шашны агуулгатай контентыг хаах /40 улс/
3. Мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээг тасалдуулах /14 улс/
4. Цахим хэлэлцүүлгийг төөрөгдүүлэх зорилгоор засгийн газрын төлөөх бичээчид ашиглах /49 улс/
5. Хориглолт болон хариуцлага тооцох хууль тогтоомж гаргах /27 улс/
6. Хянах, нэрээ нууцлахыг хязгаарласан хууль, журам батлах /11 улс/
7. Улс төр, нийгмийн агуулгатай контентын асуудлаар блоггер эсхүл интернэт хэрэглэгчийг баривчлах, хорих, урт хугацаанд байцаах /53 улс/
8. Блоггер эсхүл интернэт хэрэглэгч дайралтад өртөх, амь насаар хохирох /40 улс/
9. Засгийн газрын эсрэг шүүмжлэл болон хүний эрхийн байгууллагад техникийн халдлага хийх /36 улс/

Тус тайланд дэлхийн 70 улс орныг харьцуулж үзсэн байх ба цахим орчинд хамгийн эрх чөлөөтэй оронд Исланд, Эстони улсууд багтсан бол хамгийн эрх чөлөөгүй улс орнуудад БНХАУ, Иран, Мьянмар улсууд тооцогджээ.

Дээрх байгууллагын зүгээс олон нийтийн сүлжээ, хүний эрхтэй холбоотой судалгааны дүгнэлтэд дараах нийтлэг зөвлөмжүүдийг гаргаж байгааг бодлогын хувьд авч үзэх шаардлагатай юм. Тухайлбал:

- Онлайн контентод чиглэсэн хууль эрх зүйн орчин нь платформын төрөл, хэмжээг харгалзах, улмаар стандартаа сайжруулах, хүний эрхийн талаарх хууль, журмыг мөрдөх, тайлагнахыг урамшуулж дэмжихэд чиглэх
- Түүнчлэн тухайн платформын үндсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ /контентын өөрчлөлт, сайжруулалт, систем, алгоритм, өгөгдөл цуглуулах, ашиглах, улс төрийн болон зорилтот зар сурталчилгааны үйл ажиллагаа/ дэх ил тод байдлыг нэн тэргүүнд авч үзэх
- Мөн платформын өгөгдөл-мэдээллийг мэргэшсэн судлаачдад нээлттэй болгон улмаар бодлого боловсруулах, нийгмийн шинжилгээ,

⁷ Freedom House, Freedom on the net, 2022

зөвлөгөө гаргуулах боломжийг хууль тогтоомжоор нээхийг эрмэлзэхэд чиглүүлэхэд улс орнууд бодлого гарган ажиллах

- Хэрэглэгчид болон гуравдагч этгээдийн нийтэлсэн контентод олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид зарим тохиолдолд хариуцлага хүлээхгүй /safe-harbor/ зарчмыг баримтлах замаар хүний үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг хангах
- Бүртгэл эсвэл контент нь хязгаарлагдсан эсвэл устгагдсан хэрэглэгчид мэдэгдэл, тайлбар авах, гомдол гаргах, давж заалдах системтэй байх.
- Хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, аудит хийх, хэрэгжилтийг хангуулах эрхийг хангалттай нөөц бололцоо, туршлагатай бие даасан, олон талт байгууллага, хараат бус зохицуулагчдад эрх олгох.

ЕВРОПЫН ХОЛБОО-ны туршлага

Дижитал үйлчилгээний тухай хууль^{8 9} /2022 он/

Дижитал үйлчилгээний тухай хууль нь дижитал орон зайг хууль бус контентын тархалтаас хамгаалах, хэрэглэгчдийн үндсэн эрхийг хамгаалах хүрээнд олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, онлайн зах зээл, маш том онлайн платформууд (VLOPs) болон маш том онлайн хайлтын системийг (VLOSEs) зохицуулах зорилготой.

Үйлчлэлийн хувьд өөр өөр түвшинтэй бөгөөд нийгэмд чухал нөлөө үзүүлдэг томоохон платформууд (VLOP ба VLOSE)-ын хувьд илүү хатуу зохицуулалттай.

Дижитал үйлчилгээний тухай хуулиар платформууд илүү ил тод байхаас гадна хууль бус, хортой контентын тархалтын хувьд тодорхой үүрэг хариуцлага хүлээхээр болсон. Тухайлбал:

1. Хууль бус бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг онлайнар борлуулахтай тэмцэх хүрээнд онлайн зах зээлд тусгай үүрэг хүлээх;
2. Үндсэн эрхийг хүндэтгэхийн зэрэгцээ онлайн хууль бус контенттой тэмцэх, хүлээсэн үүргийн дагуу яаралтай хариу арга хэмжээ авах;
3. ЕХ-ны хуульд заасан насанд хүрээгүй хүний өгөгдөл, мэдээлэлд тулгуурласан зорилтот зар сурталчилгааг явуулахыг хориглох;
4. Хүйс, арьс өнгө, шашин шүтлэг зэрэг хүний эмзэг мэдээлэлд тулгуурлан зар сурталчилгаа явуулахад тодорхой хязгаарлалт тавих;
5. Хүнийг төөрөгдүүлэх зорилго бүхий интерфэйсүүд болон арга хэлбэрүүдийг хориглосон.

Маш том онлайн платформууд болон хайлтын системд (VLOP ба VLOSE)-ын хувьд дараах нэмэлт шаардлагуудыг тусгасан. Үүнд:

1. Хүний зан төлөв, сэтгэл зүйн байдалд тулгуурладаггүй контент бүхий системийг хэрэглэгчдэд санал болгох;

⁸ Дижитал үйлчилгээний тухай хуулийн танилцуулга, [The Digital Services Act package | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#), Сүүлд үзсэн огноо 2023.08.15

⁹ Дижитал үйлчилгээний тухай хууль. [EUR-Lex - 32022R1925 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#) Сүүлд үзсэн огноо 2023.08.15

2. Үүсгэж болзошгүй системийн эрсдэлд дүн шинжилгээ хийх. /Хууль бус контентын тархалт, хүний үндсэн эрх, сонгуулийн явц, жөндөрт суурилсан эсвэл сэтгэцийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эрсдэлүүд/

Дижитал үйлчилгээний тухай хуулийн багцад:

- а. Дижитал үйлчилгээний тухай хууль,
- б. Дижитал зах зээлийн тухай хууль багтдаг.

Дижитал зах зээлийн тухай хууль (DMA) нь Google, Amazon, Meta зэрэг платформууд хүний хувийн мэдээллийг боловсруулахаас өмнө хэрэглэгчийн зөвшөөрөл авах шаардлагыг хуульчилсан.

Европын Комиссын зүгээс 2023 онд 17 маш том онлайн платформ (VLOPs) ба 2 маш том онлайн хайлтын системийг (VLOSE) тодорхойлсон. Үүнд:

Маш том онлайн платформууд:

- Алибаба AliExpress
- Amazon дэлгүүр
- Apple AppStore
- Booking.com
- Facebook
- Google Play
- Гүүгл газрын зураг
- Google Shopping
- Instagram
- LinkedIn
- Pinterest
- Snapchat
- ТикТок
- Twitter
- Википедиа
- YouTube
- Заландо

Маш том онлайн хайлтын системүүд:

- Bing
- Google-ийн хайлт

Хэрэглэгчийн эрх, оролцоог нэмэгдүүлэх хүрээнд дараах шаардлагууд багтсан.

- Хэрэглэгчид хууль бус контентыг хялбархан мэдээлэх боломжтой байх бөгөөд платформууд тус мэдээллийг нухацтайгаар авч үзэх;
- Хэрэглэгчийн эмзэг мэдээлэлд (гарал үүсэл, улс төрийн үзэл бодол, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт) үндэслэн зар сурталчилгаа үзүүлэхгүй байх;
- Платформууд бүх зар сурталчилгааг шошголж, хэн сурталчилж байгаа талаар мэдээлэх;

Насанд хүрээгүй хүнийг хамгаалах хүрээнд:

- Хүүхдэд чиглэсэн зорилтот сурталчилгааг цаашид хориглох;

Контент зохицуулалт, ташаа мэдээллийн хувьд:

- Платформууд болон хайлтын системүүд хууль бус контентыг онлайнгаар түгээх, үзэл бодлоо илэрхийлэх, мэдээллийн эрх чөлөөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөлтэй холбоотой эрсдэлийн эсрэг арга хэмжээ авах;
- Платформууд нь хэрэглэгчдэд хууль бус контентыг мэдэгдэх, мэдэгдлийн дагуу шуурхай ажиллах механизмтай байх.

Эрсдэлийн үнэлгээ

Платформууд үйлчилгээндээ хууль бус агуулга, ташаа мэдээлэл хэрхэн олшрох, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө, хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөнд үзүүлэх нөлөөлөл зэрэг олон төрлийн системийн эрсдэлийг тодорхойлж, дүн шинжилгээ хийж, бууруулах шаардлагыг хуульчилсан. Үүний нэгэн адил цахим орчинд жендэрт суурилсан хүчирхийлэл, насанд хүрээгүй хүүхдийн хамгаалал, тэдний сэтгэцийн эрүүл мэндтэй холбоотой эрсдэлүүдийг үнэлж, бууруулах ёстой юм.

Улмаар эрсдэлийг бууруулах төлөвлөгөөнд Комиссын зүгээс бие даасан аудит хийж, хяналт тавих юм.

Итгэмжлэгдсэн мэдээлэгчид

Дижитал үйлчилгээний тухай хуулийн дагуу итгэмжлэгдсэн мэдээлэгчдээс гаргаж буй санал, гомдлыг тэргүүн ээлжинд, шуурхай шийдвэрлэж байх талаар онлайн платформуудад үүрэг болгосон.

Итгэмжлэгдсэн мэдээлэгчид нь хувь хүн бус байгууллага /төрийн, төрийн бус, хэрэглэгчийн эрх ашгийн төлөө гэх мэт/ байх бөгөөд доорх шаардлагуудыг хангасан байх ёстой. Үүнд:

1. Хууль бус контентыг олж илрүүлэх, тогтоох, мэдээлэх талаар туршлага, чадвартай, тухайн чиглэлээрээ идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулдаг байх;
2. Аливаа платформтой хамааралгүй бөгөөд нийтлэг эрх ашгийн төлөө байх;
3. Мэдээллийг үнэн зөв, объектив байдлаар шүүн тунгаах;
4. Санхүүжилтийн хувьд ил тод;
5. Өмнөх жилд дор хаяж нэг удаа мэдээлэл гаргаж байсан байх.

Хариуцлага

Дижитал үйлчилгээний тухай хуульд заасан шаардлагыг дагаж мөрдөөгүй, зөрчил гаргасан үйлчилгээ эрхлэгчид ногдуулах торгуулийн нийт хэмжээ жилийн орлогын 6 хувиас дээшгүй байхаар хуульчилсан.

Буруу, дутуу, ташаа мэдээлэл өгсөн, хариу өгөөгүй, залруулга хийгээгүй, хяналт шалгалтад ороогүй бол торгуулийн дээд хэмжээ нь тус бүр жилийн орлогын 1% байна.

Түүнчлэн хэрэглэгчийн хувьд Европын холбоо болон үндэсний хууль тогтоомжийн дагуу үйлчилгээ эрхлэгчийн эс үйлдэл болон буруутай ажиллагаанаас үүссэн хохирлоо нэхэмжлэх боломжтой гэж заасан байна.

ХБНГУ-ын туршлага

Нийгмийн сүлжээн дэх хуулийн хэрэгжилтийг хангах тухай хууль¹⁰

ХБНГУ-д 2017 оны 6 дугаар сараас хүчин төгөлдөр мөрдөж эхэлсэн “Нийгмийн сүлжээн дэх хуулийн хэрэгжилтийг хангах тухай хууль”-иар Эрүүгийн хуулийн хүчин төгөлдөр үйлчилж буй заалтуудыг нийгмийн сүлжээний онцгой орчинд хэрэгжүүлэх, нийгмийн сүлжээ эрхлэгчдэд гомдол хүлээн авч барагдуулах үр өгөөжтэй, ил тод менежментийг нэвтрүүлэх үүргийг хүлээлгэх, нийгмийн сүлжээ эрхлэгчид, төрийн захиргааны байгууллагуудын мэдэгдэл, шүүхийн зарлан дуудах, шүүхийн шийдвэр хүлээн авах, тэдгээртэй харилцах түншийг нэр заан томилох зэрэг асуудлыг зохицуулсан. Хууль нь дараах агуулга, бүтэцтэй.

1. Хамрах хүрээ
2. Тайлагнах үүрэг
3. Хуульд үл нийцэх агуулгын талаар гарсан гомдлыг хүлээн авч барагдуулах журам
4. Мөнгөн торгууль ногдуулах тухай журам
5. Шуудан хүлээн авах эрх бүхий дотоодын этгээд томилох
6. Шилжилтийн үеийн журам

Нийгмийн сүлжээнд хуулийн хэрэгжилтийг хангах тухай хууль нь Германд нийгмийн сүлжээ эрхлэгчдэд зориулсан хууль бөгөөд 2 саяас илүү бүртгэлтэй хэрэглэгч бүхий нийгмийн цахим сүлжээ бүрийг санал гомдлыг үр дүнтэй барагдуулах менежменттэй байхыг шаарддаг ба тодорхой цаг, хүрээнд Германы Эрүүгийн хуулийн тодорхой зүйл заалтуудыг зөрчсөн хууль бус агуулгыг мэдэгдсэн даруйд нь устгах эсхүл хаах үүргийг хүлээнэ. Харин хувиараа нийгмийн сүлжээ хэрэглэгчдэд үйлчлэхгүй.

Хуулиар нийгмийн сүлжээ эрхлэгчдэд шийдвэр гаргах тодорхой хугацааны хязгаарыг зааж өгсөн. Мөн нийгмийн сүлжээ эрхлэгчдээс хэрэглэгчдийн гомдлыг хүлээн авч барагдуулах хандалтын аливаа саадгүй, ойлгомжтой, ил тод аргачлалыг нэвтрүүлэхийг шаарддаг учраас үйлчилгээ эрхлэгчид тэдний платформ дээр Германы эрүүгийн хууль зөрчсөн байж болзошгүй агуулгын талаар мэдээлэл өгөхөд ашиглах ойлгомжтой, хялбар боломжийг хэрэглэгчдэд олгох ёстой. Нийгмийн сүлжээ эрхлэгчид эдгээр мэдээллийг хүлээн авмагц нэн даруй хуулиар тогтоосон хугацаанд багтаан боловсруулж гаргасан шийдвэрээ танилцуулах ёстой.

Хэрвээ нийгмийн сүлжээ эрхлэгчид хуулиар ногдуулсан үүрэг болох гомдол хүлээн авч барагдуулах менежментийг нэвтрүүлээгүй, хугацаа хэтрүүлсэн, эсвэл Германы эрүүгийн хуулийн зохих заалтуудын дагуу агуулгыг устгах, хаах үүргээ үл тоомсорлосон бол 5 сая хүртэлх еврогийн мөнгөн торгууль төлөх, онц ноцтой тохиолдолд 50 сая хүртэлх еврогийн торгууль төлөх юм.

¹⁰ Улсын Их Хурлын Тамгын Газар Парламентын Судалгааны Хүрээлэн, Цахим орчинд үйлдэгдэж буй хүчирхийлэл ба хүүхэд хамгаалал: олон улсын туршлага, эрх зүйн зохицуулалт, УБ 2021

Хуулийн дагуу дараах зөрчлүүдэд тодорхой торгууль ногдуулж байна.
Тухайлбал:¹¹

1. Тайлан гаргах, үнэн зөв гаргах, бүрэн гүйцэд гаргах, заасан хугацаанд гаргах, хэвлэн нийтлэх, зөв хэвлэх, бүрэн, тогтоосон хэлбэрээр нийтлэх буюу тогтоосон хугацаанд нийтлэх зэргийг зөрчих;
2. Гомдол гаргах байгууллага буюу оршин суугаа газар нь тус улсын нутаг дэвсгэрт байрладаг хэрэглэгчээс гаргасан гомдлын тухайд хянан шийдвэрлэх журмыг хангаагүй, зөв хангаагүй, эсхүл бүрэн хангаагүй;
3. Хууль бус контентын талаар гомдол мэдээлэх нөхцөл боломжийн шаардлагыг зөрчих;
4. Гомдлын шийдвэрлэлтэд хяналт тавиагүй, хяналтыг хангалттай түвшинд хийгээгүй;
5. Зохион байгуулалтын дутагдлыг засч залруулахгүй эсвэл тогтоосон хугацаанд засч залруулахгүй байх;
6. Гомдлыг шийдвэрлэх ажилтанд сургалт, дэмжлэг үзүүлэх, эсвэл зохих хугацаанд нь чадавхжуулахгүй байх;
7. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын хуульд заасан байгууллагуудаас хүсэлт хүлээн, үйлчилгээ авах этгээдийг нэрлээгүй;
8. Хүсэлт, үйлчилгээ авах эрх бүхий этгээдийн үүрэг гүйцэтгэж байхдаа мэдээлэл авах хүсэлтэд хариу өгөхгүй байх.

Дээрх зөрчлүүдийн 7 болон 8-д дурдсан тохиолдолд 5 мянган Евро хүртэл, 1-6-д дурдсан тохиолдолд 5 сая Евро хүртэлх торгууль ногдуулж байна.

Хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, мөнгөн торгууль ногдуулах, нийгмийн сүлжээ эрхлэгчдийн талаар иргэдийн гаргасан гомдлыг Холбооны Хууль Зүй, Хэрэглэгчдийн эрхийг Хамгаалах Яамны харьяа Холбооны хууль зүйн газар хариуцна.

Энэхүү хууль батлагдсантай холбоотойгоор Теле мэдээллийн хэрэгслийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулж (интернэтийг зохицуулах суурь хууль) онц ноцтой тохиолдолд нийгмийн сүлжээ эрхлэгчдэд хууль зөрчсөн агуулгын зохиогчийн мэдээллийг ил болгох үүргийг ногдуулах эрхийг шүүхэд олгосон. Тухайлбал, доромжлуулсан иргэн зохиогчийг иргэний шүүхэд өгч болно. Ингэснээр доромжлолд өртсөн хүн нийгмийн сүлжээнд тухайн иргэнийг доромжилсон, гүтгэсэн агуулга нийтлүүлснийх нь төлөө зохиогчоос хохирлын мөнгө төлүүлэх боломж бүрдсэн байна.

Мөн Нийгмийн сүлжээнд хуулийн хэрэгжилтийг хангах тухай хууль ёсоор нийгмийн сүлжээ эрхлэгч компаниуд хагас жил тутамд тайлан гаргах ёстой байдаг байна.

Тус хуулийн үндсэн ач холбогдол нь зөвхөн иргэд болон байгууллагууд, төрийн захиргааны байгууллагуудын зүгээс мэдээлэл ирсэн тохиолдолд уг мэдээллийг үндэслэн тухайн агуулгын мөн чанар, түүнтэй холбоотойгоор тухайн агуулгыг устгах, хаах тухай шийдвэрийг эхлээд нийгмийн сүлжээ эрхлэгчид гаргадагт оршино. Тийм

¹¹ [Netzwerkdurchsetzungsgesetz – NetzDG](#), [NetzDG - Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken \(gesetze-im-internet.de\)](#) Сүүлд үзсэн огноо 2023.08.15

учраас энэ хууль нь нийгмийн цахим сүлжээнд эрүүл зөв орчныг бүрэлдүүлэх, цахим дарамт шахалт болон онлайн хүчирхийллийг зогсооход чухал хувь нэмэртэй байгаа ажээ. (энэ хууль батлагдсанаар Фэйсбүүк компани гэхэд л Герман улсад өөрийн гэсэн 2 контент устгалын төвийг байгуулаад байгаа ба тэр нь 1200 ажилтантайгаар хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг 24 цагаар явуулж байна. Хэрэв тус контент устгалын төв Герман улсад нутаг дэвсгэр дээрх Фэйсбүүкийн хэрэглээ, контентод байнгын хараа хяналт тавих ба ямар нэгэн зөрчилтэй контент илэрвэл түүнийг нь 24 цагийн дотор устгах үүрэгтэй.)

Энэ мэтчилэн дээрх хуулийн олон салбар хүрээ нь цахим дарамт шахалт ба цахим хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэхтэй холбогдож байдаг. Эрүүгийн хууль болон эдгээр хуулиас гадна Иргэний хууль (нөхөн төлбөр, арилгах ба хориглох), Хөдөлмөрийн хууль (сануулах хуудас), Цагдаагийн хууль ба Үйлчилгээ үзүүлэгчдийн журам зэргийг багтаасан захиргааны хууль зэрэгт холбогдох зүйл заалтууд бий. Тухайлбал, Иргэний хуулийн хүчирхийлэл ба мөшгөх үйлдлээс урьдчилан сэргийлэх заалтууд (Gewaltschutzgesetz) нь шүүхэд цаашдын урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах үндэслэл болдог байна.

АМЕРИКИЙН НЭГДСЭН УЛС¹²

Цахимаар дээрэлхэх, доромжлох, айлган сүрдүүлэх (Cyberbullying and Cyber harassment) 210

Сургуулийн насны хүүхдүүдийн дунд нэгнийгээ дээрэлхэх, доромжлох үйлдэл (bullying) байсаар ирсэн бөгөөд байнга давтагдаж байдаг. Энэ нь цахим орчинд мөн (cyberbullying) үйлдэгдэж байна. Ихэвчлэн сургуулийн орчинд (их, дээд сургууль мөн орно) үйлдэгдэж буй энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох арга хэмжээг сургууль бүр зохион байгуулах, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

Эдгээр үйлдлүүдийг бүгдийг гэмт хэрэгт тооцохгүй хэдий ч арьс өнгө, гарал үүсэл, нас хүйс, шашин шүтлэг, хөгжлийн бэрхшээл зэргээр нь ялгаварлан гадуурхаж, айлган сүрдүүлсэн (cyber harassment) тохиолдолд холбооны иргэний эрхийн тухай хуулиар зохицуулдаг байна.

Сурагч, оюутнууд энэ төрлийн хэргийн золиос болсон тохиолдолд нэн тэргүүнд сургуульдаа мэдэгдэх үүрэгтэй бөгөөд сургууль нь энэ хэргийг мөрдөн шалгах, илрүүлэх, тодорхой шат дараатай арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж, үүссэн нөхцөл байдлыг засаж залруулах үүрэгтэй байна. Хэрэв энэхүү зүй бус үйлдэл давтагдсаар байвал АНУ-ын Боловсролын яамны Иргэний эрхийг хамгаалах алба болон АНУ-ын Хууль зүйн яамны Иргэний эрхийг хамгаалах хэлтэст тус тус хандан, дараагийн шатны арга хэмжээг авч, асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой байна.

Цахимаар мөшгөх (Cyber stalking)

Энэ төрлийн гэмт хэргийн хохирогчид нь ихэвчлэн хүүхэд, эмэгтэйчүүд байдаг байна.

¹² Улсын Их Хурлын Тамгын Газар Парламентын Судалгааны Хүрээлэн, Цахим орчинд үйлдэгдэж буй хүчирхийлэл ба хүүхэд хамгаалал: олон улсын туршлага, эрх зүйн зохицуулалт, УБ 2021

Нэгдсэн Улсын Код, Сэдэв 18 - Гэмт хэрэг болон Гэмт хэргийн үйл явц, Бүлэг 110А, Хэсэг 2261А-аар Мөшгөх болон Цахимаар мөшгөх гэмт хэргийг зохицуулсан байна.211

2261А Мөшгөх

Хэн боловч, (2) шуудан, олон талт компьютерын үйлчилгээ, цахим харилцаа холбооны үйлчилгээ, муж хоорондын худалдааны цахим холбооны систем, муж хоорондын болон гадаад худалдааны бусад тоног төхөөрөмж ашиглан хэн нэгнийг алах, гэмтээх, бэртээх, айлган сүрдүүлэх, заналхийлэх зорилгоор эсхүл алах, гэмтээх, бэртээх, айлган сүрдүүлэх, заналхийлэх зорилгоор байнгын хараа хяналтандаа оруулсан бол-(А) тухайн хүнийг айлган үхэлд хүргэсэн, ноцтойгоор гэмтээсэн, тухайн хүний тэжээвэр амьтныг алсан; (Б) тухайн хүнийг сэтгэл санааны гүн хямрал, дарамтад оруулсан, оруулахыг завдсан, сэтгэл санааны гүн хямралд оруулах нь тодорхой байсан тохиолдолд, 2261 (б) болон 2261 Б-д заасан шийтгэлийг онооно.

2261 (б) Шийтгэл

Хэрэв гэмт этгээд энэ гарчгийн 2261А хэсгийг зөрчсөн бол хоригдох ялаар шийтгүүлнэ (1) Хохирогч нас барсан тохиолдолд насаар нь болон тодорхой хугацаагаар; (2) Хохирогч тахир дутуу болсон эсхүл үхэлд хүрэх хүртэл гэмтэл авсан тохиолдолд 20 жилээс ихгүй хугацаагаар; (3) Гэмт хэргийн үеэр хэрэгтэн аюултай зэвсэг хэрэглэсэн, хохирогчийн биед ноцтой гэмтэл учруулсан тохиолдолд 10 жилээс ихгүй хугацаагаар; (5) бусад тохиолдолд 5 жилээс ихгүй хугацаагаар хорих болон торгох шийтгэл онооно.

(6) Мөшгөх гэмт хэрэг үйлдэн, түр болон байнгын хугацаагаар иргэний болон эрүүгийн таслан сэргийлэх, холбоо барихыг хорих зэрэг хүлээлгэсэн хариуцлагыг зөрчсөн тохиолдолд 1 жилээс ихгүй хугацаагаар хорих шийтгэл онооно.

АНУ-д цахим хүчирхийллийн хэлбэр болох хүүхдэд хор хөнөөлтэй материал үзүүлэх, хүүхдийг садар самуунд уруу татах, хулгайлах, бэлгийн мөлжлөгийн золиос болгох зэрэг гэмт хэргүүдээс сэргийлэх зорилгоор Цахим ертөнцөд хүүхдийн нууцыг хамгаалах тухай хууль (Children's Online Privacy Protection Act 1998), Интернэт орчинд хүүхдийг хамгаалах тухай хууль (Children's Internet Protection Act 2000), Домэйн нэр үнэн зөв байх тухай хууль (Truth in Domain Names Act 2003), Хүүхэд хамгаалал, аюулгүй байдлын тухай хууль (Child Protection and Safety Act 2006), 21-р зуунд хүүхдийг хамгаалах тухай хууль (Protecting Children in the 21st Century Act 2007), Цахим гэмт хэргийн мэдээллийн шинэчлэлийн тухай хууль (Cybercrime Modernization Act 2018) болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор цахим ертөнц дэх хүүхдийн эрхийг хамгаалдаг байна.

ИБУИНХУ¹³

Цахимаар дээрэлхэх, доромжлох, айлган сүрдүүлэх (Cyberbullying and Cyber harassment)

¹³ Улсын Их Хурлын Тамгын Газар Парламентын Судалгааны Хүрээлэн, Цахим орчинд үйлдэгдэж буй хүчирхийлэл ба хүүхэд хамгаалал: олон улсын туршлага, эрх зүйн зохицуулалт, УБ 2021

Дээрэлхэх, доромжлох (bullying), үүнийг мөн цахимаар үйлдэхэд (cyberbullying) Компьютерын зүй бус хэрэглээний тухай хууль (Computer Misuse Act 1990)224, Айлган сүрдүүлэхээс хамгаалах тухай хууль (Protection from Harassment Act 1997)225, Гэмт хэрэгтэнд хариуцлага тооцох ба нийтийн хэв журмыг сахиулах тухай хууль (Criminal Justice and Public Order Act 1994)226, Тэгш эрхийн тухай хууль (Equality Act 2010)227, Хор нөлөөтэй харилцаа холбооны тухай хууль (Malicious Communications Act 1988)228, Харилцаа холбооны тухай хууль (Communications Act 2003)229, Боловсрол болон хяналт шалгалтын тухай хууль (Education and Inspections Act 2006)230–аар тус тус зохицуулдаг байна.

Тухайн хүний нийгмийн сүлжээ болон цахим шуудангийн хаягны нууц үгийг хулгайлан дээрэлхэх, доромжлох гэмт хэрэг үйлдсэн тохиолдолд Компьютерын зүй бус хэрэглээний тухай хуулиар шийдвэрлэнэ.

Аливаа холбоо, харилцааны хэрэгсэл ашиглан хүнийг айлган сүрдүүлж, айдас түгшүүрт автуулах, сэтгэл санааны гутралд оруулах гэмт хэрэг үйлдсэн тохиолдолд Хор нөлөөтэй харилцаа холбооны тухай хуулиар шийдвэрлэдэг байна.

Мөн бүдүүлгээр доромжилсон, зохисгүй, садар самуун болон сүрдүүлсэн, заналхийлсэн цахим зурвас илгээх нь Харилцаа холбооны тухай хуулийн 127-р хэсэгт заасны дагуу гэмт хэрэгт тооцогдоно.

Дижитал Эдийн засгийн тухай хууль (Digital Economy Act 2017)-ийн 103-р хэсэгт зааснаар Засгийн газар нь нийгмийн сүлжээний үйлчилгээ үзүүлэгчдэд зориулж, нийгмийн сүлжээгээр зүй бус, гэмт хэргийн шинжтэй дээрэлхсэн, доромжилсон, айлган сүрдүүлсэн утга агуулга бүхий материалыг нийтлэх, түгээхийг хориглох, холбогдох байгууллагад мэдэгдэх тухай гарын авлага боловсруулан, хэрэгжүүлж ажиллахыг хуульчилсан байна.

Хүүхдийг цахимаар садар самуунд уруу татах, хулгайлах, хүчирхийлэх, бэлгийн мөлжлөгийн золиос болохоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор төрийн болон төрийн бус байгууллагууд нэгдэн үйл ажиллагаагаа явуулдаг байна.

Засгийн газар, хууль сахиулагчид, эрдэм шинжилгээний байгууллагууд, аж ахуйн нэгжүүд, болон эцэг эхчүүдийн төлөөллөөс бүрдсэн Их Британийн Хүүхдийн цахим орчны аюулгүй байдлыг хангах зөвлөл (UK Council for Child Internet Safety) нь хүүхэд, залуусын цахим орчны аюулгүй байдлыг хангахын төлөө үйл ажиллагаагаа явуулдаг.

Үндэсний Гэмт хэрэгтэй тэмцэх Агентлагийн харьяа Хүүхдийн мөлжлөг ба Онлайн хамгааллын төв (Child Exploitation and Online Protection Center) нь хүүхэд багачуудыг гэмт хэргийн хохирогч болохоос урьдчилан сэргийлж, эцэг эхчүүд, багш сурган хүмүүжүүлэгчид болон хүүхдүүдэд зориулсан гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, таслан зогсоох төрөл бүрийн зөвлөгөө мэдээллийг багтаасан ThinkUKnow²³¹ цахим хуудсыг ажиллуулдаг.

Хүүхдэд харгис хэрцгий хандахаас урьдчилан сэргийлэх Үндэсний Нийгэмлэг (National Society for the Prevention of Cruelty to Children) нь хүүхдийн хүчирхийллийг таслан зогсоохын төлөө тэмцэгч, сайн дурын тэргүүлэгч байгууллага юм. Тус байгууллага нь хүчирхийлэлд өртсөн хүүхдүүдэд туслах, аюулд өртөж болзошгүй хүүхдүүдийг хамгаалах, хүчирхийлэл үйлдэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг байна. Тус байгууллага нь 1883 онд үйл ажиллагаагаа эхлүүлж байжээ.

ЗУРГАА.ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

	Хувилбар 1	Хувилбар 2	Хувилбар 3
Нөлөөлөл	Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх	Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах
Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө	Эерэгээр нөлөөлнө	Эерэгээр нөлөөлнө	Эерэгээр нөлөөлнө
Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө	Нөлөөлөл байхгүй	Нөлөөлөл байхгүй	Нөлөөлөл байхгүй
Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө	Эерэгээр нөлөөлөх боловч урт хугацаанд нөлөөлж чадахгүй	Эерэгээр нөлөөлөх боловч урт хугацаанд нөлөөлж чадахгүй	Шууд эерэг нөлөө үзүүлж дунд болон урт хугацаанд тогтвортой нөлөөллөө хадгална
Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө	Нөлөөлөл байхгүй	Нөлөөлөл байхгүй	Нөлөөлөл байхгүй
Нэгтгэсэн дүгнэлт	Үр дүнгүй	Үр дүнгүй	Үр дүнтэй

ДОЛОО.ЗӨВЛӨМЖ

Олон нийтийн сүлжээн дэх хууль бус контент, агуулга нь дотоодын хууль тогтоомжийн дагуу тодорхой байх боловч илт хууль бус контент, агуулгын талаар шуурхай арга хэмжээ авч, тархалтыг хязгаарлах талаар зохицуулалт байхгүй байна. Тухайлбал олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид мэдээллэх, хамтран ажиллах, зөрчилтэй контент, авсан арга хэмжээний талаарх тайлан мэдээллийг авах зэрэг талаар эрх зүйн орчин хангалтгүй байна.

Монгол Улсад түгээмэл ашиглагдаж буй олон нийтийн сүлжээнүүд нь гадаад улс оронд байрладаг, дотоодын хуулийн этгээд биш тул Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц, Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийн дагуу хүний эрхийг хамгаалалтыг сайжруулах хүрээнд зохистой хамтын ажиллагааны механизмыг олон улсын жишгийн дагуу бий болгохыг зорих нь зүйтэй.

Иймд дотоодын хууль тогтоомжийн хүрээнд хууль бус контентыг олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчид мэдээллэх, арга хэмжээ авах саналыг хүргүүлэх шугамыг эрх бүхий этгээдээр гаргуулах механизмыг нэмэлтээр бүрдүүлэх хүрээнд ЕХ-ны Дижитал үйлчилгээний тухай хуульд тусгагдсан итгэмжлэгдсэн мэдээллэгчдийг тодорхойлох аргачлалыг Монгол Улсад нэвтрүүлэх боломжтой байна.

Нөгөөтээгүүр олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч компаниуд болон бусад этгээдүүдийн нэгдэл болсон Дэлхийн сүлжээний санаачилга байгууллагаас хууль бус, контент агуулгыг хязгаарлах талаар Засгийн газруудтай хамтран ажиллах талаар гаргасан бодлогын зөвлөмжийг¹⁴ анхаарч үзэх шаардлагатай. Тухайлбал:

- Хэрэглэгчийн нийтэлсэн хууль бус контенттой холбоотойгоор ямар тохиолдолд олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч хариуцлага хүлээхгүй байхыг тодорхой болгох
- Нэр томъёоны тодорхойлолт болон тэдгээртэй холбогдуулан авах арга хэмжээг нэг мөр ойлгомжтой болгох
- Олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчидтэй харилцах эрх бүхий байгууллагын бие даасан, мэргэжлийн байдлыг хангах
- Хориглосон зүйл зөрчигдсөн тохиолдолд хариуцлага хүлээх этгээд тодорхой байх
- Хууль бус зөрчлийн мэдээлэлтэй холбогдуулан олон нийтийн сүлжээ эрхлэгчээс авах арга хэмжээ тодорхой байх
- Эргэлзээтэй болон дайрч, давшилсан контентыг хэсэг, бүлгийн сонирхолд нийцүүлэн хориглодоггүй байх
- Уламжлалт хэлбэрийн мэдээллийн хувьд зөвшөөрөгдсөн контентыг цахим орчинд мөн ижил зөвшөөрдөг байх зэргийг зайлшгүй анхаарч үзэх шаардлагатай юм.

¹⁴ Global network initiative. Content regulation and human rights: Analysis and recommendations 2020

Зохицуулалтын хувилбар №3-ын үр нөлөөг тандан судалсан байдал

ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1. Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж буй эсэх	1.1. Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.1.3.Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн тулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ мөн бол олон улсын болон үндэсний хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2. Оролцоог хангах			
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.2.Зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3. Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал хариуцлага			
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм	Үгүй	Ахиц дэвшил гарна.
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, НҮБ-ын хүний эрхийн механизмаас тухайн асуудлаар өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй	
2. Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1. Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах бол энэ нь хууль ёсны зорилгод нийцсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2. Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3. Эрх агуулагч	3.1. Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Тодорхойлсон
	3.2. Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3. Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө

	байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх			байхгүй
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх /хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй/	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1. Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2. Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх нөлөө:	Үр	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1. Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар		1.1. Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
		1.2. Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
		1.3. Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2. Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал		2.1. Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
		2.2. Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
		2.3. Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
		2.4. Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3. Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны		3.1. Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
		3.2. Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

зардал	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсч байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Инноваци болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	10.3.Инфляци нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн байдлаар зөрчилдөхгүй.

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх нөлөө:	ҮР	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх		Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөө үзүүлнэ
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх		Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөө үзүүлнэ
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх		Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөө үзүүлнэ
3.Нийгмийн	3.1.Шууд болон шууд бусаар		Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	тэгш бус байдал үүсгэх эсэх			
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Холбогдох яам, агентлагуудын эрх үүргийг тодорхой болгоно
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө

	ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх			байхгүй
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Тусгай хамгаалалттай	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх			
4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхийг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй